

ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут права та безпеки ім. Володимира Великого

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

XI Міжнародної науково-практичної конференції

**«Розвиток української держави
в умовах активізації євроінтеграційних процесів»**

08 травня 2026 р.

м. Київ

Кормило М.І.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та безпеки
ім. князя Володимира Великого ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Правові засади обмежувальних заходів (санкцій) Європейського Союзу, запроваджених як реакція на військову агресію РФ проти України

Європейський Союз як головний політичний та економічний партнер України відреагував на збройне вторгнення РФ на територію нашої держави широким переліком обмежувальних заходів (санкцій). Можна сказати, це була наймасштабніша зовнішньополітична дія, яку ЄС коли-небудь застосовував у відповідь на певну подію. Запроваджені ним санкції зачіпають низку юридичних аспектів, що становлять як практичний, так і академічний інтерес.

Санкції Європейського Союзу спрямовані на різні сфери: фінансові надходження до Росії [1], [2]; сектор оборони та безпеки (заборона придбання військових технологій, товарів подвійного призначення або матеріалів і послуг, пов'язаних з цією галуззю) [1]; а також інші важливі галузі російської економіки (авіація, товари (предмети) розкоші, енергетика тощо). ЄС також запровадив санкції щодо осіб та організацій, які підтримують російську владу, отримують від неї вигоду або є для неї значним джерелом доходу [3].

Санкції проти окремих фізичних осіб – це обмежувальні заходи, спрямовані проти російських політиків, бізнесменів, суддів, адвокатів, військових командирів та інших осіб або організацій, пов'язаних з людьми з вищеперелічених категорій.

Санкції також забороняють, серед іншого, надання архітектурних, інженерних та ІТ-послуг [4].

Однак є деякі винятки з правил запровадження санкцій, які породжують певні елементи суперечності між досягненням мети припинення війни РФ проти України, з одного боку, та задоволенням інших правомірних інтересів ЄС, з іншого. Це, наприклад, стосується здійснення імпорту енергоносіїв [4] або ж надання дозволів (у порядку винятків) на імпорт фармацевтичних, медичних, сільськогосподарських і харчових продуктів від юридичних осіб, інкорпорованих у Росії [4].

Деякі інші санкції (як-от: цензура певних медіа) також спрямовані лише на гарантування безпеки ЄС та громадського порядку у ньому, а не на завдання шкоди економіці РФ [5].

Обмежувальні заходи (санкції) Європейського Союзу ґрунтуються на певних правових принципах. Принцип надання повноважень як один із засадничих принципів ЄС передбачає, що Союз діє лише в межах повноважень, наданих йому державами-членами у Договорі про Європейський Союз і Договорі про функціонування Європейського Союзу для досягнення визначених у них цілей. Натомість повноваження, які не надані Союзу у зазначених Договорах, залишаються за державами-членами [6]. Це запорука, яку вертикальний федералізм надає індивідуальній свободі, оскільки він гарантує, що різні уряди будуть контролювати один одного. Принцип інституційної рівноваги, згідно з яким кожна інституція діє у межах повноважень, наданих їй у Договорах, та відповідно до процедур, умов і цілей, викладених у них [6] є горизонтальним співвідношенням, що захищає індивідуальну свободу в горизонтальному вимірі («кожен [уряд] контролюватиме сам себе»). Саме тому Суд справедливості Європейського Союзу здійснює ретроспективний контроль щодо того, чи акти ЄС ухвалюються на підставі коректних правових засад. Іншими словами, Суд забезпечує як те, що ЄС дійсно мав повноваження ухвалити певний обмежувальний захід (санкцію) згідно з принципом делегування повноважень, так і те, що він зробив це відповідно до процедурних вимог, встановлених у Договорах, згідно з принципом інституційної рівноваги.

Необхідність такого контролю підсилюється у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики, де стаття 40 Договору про ЄС (разом зі статтею 275 Договору про функціонування ЄС) надає Суду юрисдикцію контролювати взаємне невтручання повноважень ЄС у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики та інших повноважень ЄС [6], [7].

У своїй практиці Суд не встановлював порушення статті 40 Договору про ЄС. Він, зазвичай, широко інтерпретує потенційні обмежувальні заходи (санкції), які може бути ухвалено на підставі статей 28 і 29 Договору про ЄС: заморожування активів, заборона на поїздки для підсанкційних фізичних осіб, заборона на імпорт тощо. Так, наприклад, у позовній справі «Роснефті» він встановив, що оскаржувані положення санкцій, запроваджених ще 2014 року, не порушували статтю 40 Договору про ЄС, незважаючи на те, що були вельми детальними. Суд аргументував це тим, що той факт, що позиція Союзу в рамках спільної зовнішньої та безпекової політики була дуже детальною, не означав сам по собі, що вона порушувала процедуру регуляторного впровадження ЄС (стаття 215 Договору про функціонування ЄС), особливо якщо це стосувалося технічних нюансів [8]. Іншими словами,

правильність правової засади акта ЄС не залежить від того, наскільки детальний цей акт. Згідно з усталеною практикою Суду справедливості ЄС правова підстава для запровадження обмежувальних заходів (санкцій) визначається об'єктивними критеріями, які підлягають судовому перегляду, включаючи мету та зміст заходу. [9]

Однак рівень деталізації обмежувального заходу, схильні вважати, є аспектом його змісту. Суд не проводив чіткого розмежування між цими двома поняттями, але судова практика здебільшого схиляється до того, що Рішення у рамках спільної зовнішньої та безпекової політики, яке містить усі деталі обмежувального заходу (і яке, отже, є ідентичним Регламенту Договору про функціонування ЄС), саме по собі не є підставою для визнання такого Рішення недійсним.

Підсумовуючи, варто зазначити, що Рада Європейського Союзу має значну свободу дій у запровадженні обмежувальних заходів (санкцій), зважаючи на відсутність фіксованих умов їхнього застосування та переважно дискреційний характер таких заходів. При цьому Суд справедливості Європейського Союзу гарантував широкий захист у процесуальному порядку, хоч це і передбачало більш широке інтерпретування сфери його юрисдикції, ніж випливає з буквального тлумачення Договорів. Суд загалом підтримує рішення Ради по суті. Це свідчить про те, що практика Суду у цій галузі права ЄС значною мірою збігається з іншими сферами повноважень Союзу. І таку гармонізацію, на наш погляд, варто вважати позитивним явищем, оскільки вона забезпечує належний баланс між зобов'язанням дотримуватися фундаментальних прав людини і визнанням політичної свободи дій Ради ЄС у рамках реалізації спільної зовнішньої та безпекової політики Союзу.

Список використаних джерел:

1. CouncilDecision (CFSP) 2022/327[Електронний ресурс] – [Режим доступу]: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/327/oj/eng>.
2. CouncilDecision (CFSP) 2022/346[Електронний ресурс] – [Режим доступу]: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/346/oj/eng>.
3. CouncilDecision (CFSP) 2022/329[Електронний ресурс] – [Режим доступу]: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/329/oj/eng>.
4. CouncilDecision 2014/512/CFSP [Електронний ресурс] – [Режим доступу]: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014D0512>.
5. CouncilDecision (CFSP) 2022/351[Електронний ресурс] – [Режим доступу]: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/351/oj/eng>.
6. Treaty on European Union[Електронний ресурс] – [Режим доступу]: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2012/oj/eng
7. Treaty on the Functioning of the European Union [Електронний ресурс] – [Режим доступу]: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj/eng.